

ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Τόμος ΙΕ, τεύχος 57 Χειμώνας 2010

Κοινωνικά διαφοροποιημένες γονεϊκές προσδοκίες και αναπαραστάσεις για τις ελλείψεις και δυσλειτουργίες του σχολείου

*N. Μάνεσης**

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι να μελετήσει τις αναπαραστάσεις και προσδοκίες των γονέων που ανήκουν σε διαφορετικές κοινωνικές κατηγορίες σχετικά με ζητήματα που αφορούν την εκπαίδευση των παιδιών τους. Χορηγήσαμε ερωτηματολόγια σε γονείς που τα παιδιά τους φοιτούν στις τάξεις Β, Δ, ΣΤ, του Δημοτικού Σχολείου. Μας ενδιαφέρει να ανακαλύψουμε εάν οι γονείς έχουν εντοπίσει ελλείψεις στην οργάνωση και λειτουργία του σχολείου στο οποίο φοιτούν τα παιδιά τους, σε ποια ζητήματα εστιάζουν περισσότερο το ενδιαφέρον τους, και εάν οι προσδοκίες τους από το σχολείο και το δάσκαλο διαφοροποιούνται με βάση την κοινωνική κατηγορία στην οποία ανήκουν.

Λέξεις κλειδιά: Κοινωνικές Κατηγορίες, Διαφοροποιήσεις, Αναπαραστάσεις, Προσδοκίες.

* Ο Νικόλαος Μάνεσης είναι Δρ Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου Πατρών.

Εισαγωγή

Πολλές έρευνες (π.χ. Baker & Stevenson, 1986; Chavkin, 1993, Davies, 1993; Sanders & Epstein, 1998) δείχνουν ότι η γονεϊκή εμπλοκή έχει θετικά αποτελέσματα για το μαθητή, τον εκπαιδευτικό αλλά και τον ίδιο το γονέα, αν και δεν μπορεί να αποδειχθεί ότι η σχέση του κοινωνικοοικονομικού status της οικογένειας με την επίδοση των παιδιών, είναι γραμμική, (π.χ. Katsillis & Rubinson, 1990, Georgiou, 1999, Vincent, 1996).

Στόχος της εκπαιδευτικής πολιτικής στη χώρα μας, αλλά και στον υπόλοιπο κόσμο είναι οι γονείς να ενδιαφέρονται και να συμμετέχουν στην εκπαίδευση των παιδιών τους.

Οι δάσκαλοι ζητούν από τους γονείς όχι μόνο να παρακολουθούν τις εργασίες του παιδιού στο σπίτι, αλλά και να ενδιαφέρονται για οτιδήποτε αφορά την εκπαιδευτική διαδικασία: να συμμετέχουν στους Συλλόγους Γονέων και Κηδεμόνων, να βοηθούν επικουρικά το έργο των δασκάλων, ακόμα να είναι ικανοί να πάρουν τις σωστές εκπαιδευτικές αποφάσεις για το παιδί τους, να εκφέρουν άποψη για τα προβλήματα του σχολείου, κ.ά (π.χ. Becker & Epstein, 1982, Chavkin, 1993, Conway, 1997, David, 1993, Epstein, 1991, 1996, Καμαριανός, 2002, Lareau, 1996, Μάνεσης, 2004). Με σκοπό τη συστηματικότερη και αποτελεσματικότερη εμπλοκή των γονέων στην εκπαιδευτική διαδικασία η οποία στοχεύει και στη σχολική αποτελεσματικότητα, έχουν εκπονηθεί σχετικά προγράμματα τα οποία υλοποιούνται από τα σχολεία.

Παρότι η επικοινωνία των γονέων με το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς είναι συχνή, ανεξαρτήτως από την κοινωνική κατηγορία προέλευσης των γονέων, ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια της σχολικής ζωής του παιδιού (Baker & Stevenson, 1986. Becker & Epstein, 1982. Eccles & Harold, 1996. Epstein, 1995. Epstein & Dauber, 1991. O'Connor, 2001) φαίνεται τελικά ότι όλοι οι γονείς δεν καταφέρνουν να έχουν τις ίδιες σχέσεις με το σχολείο. Δεν αντιλαμβάνονται με τον ίδιο τρόπο τη συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική διαδικασία (βοήθεια του παιδιού στο σπίτι, εμπλοκή στα ζητήματα του σχολείου, συμμετοχή στις αποφάσεις του Συλλόγου Γονέων, σε εκδηλώσεις, επισκέψεις κλπ), αφού προκύπτει ότι το αντιλαμβάνονται και το αναπαριστούν με διαφορετικό τρόπο (Crozier, 1997, 1999. Lareau 1987, 1989, 2002. O'Connor, 2001. Weininger & Lareau, 2003).

Στον ελληνόφωνο χώρο υπάρχουν έρευνες (μεταξύ άλλων, Γεωργίου, 1993, Γώγου, 1994, Δασκαλάκη, Δρόσος και Κυρίδης, 2002, Δοδοντσά-

κη, 1999, Κουφάκη-Πρέπη, 1997, Μαρσαγγούρας & Βέρδης, 2003, Μυλωνάς, 1999, Φρειδερίκου-Φολερού, 1991) οι οποίες αναφέρονται στη σχέση της οικογένειας με το σχολείο, στις αναπαραστάσεις γονέων ή δασκάλων για τη μεταξύ τους συνεργασία και τον αντίστοιχο ρόλο τους στην εκπαίδευση γενικότερα, αναλύουν τους οικονομικούς κυρίως παράγοντες οι οποίοι παρεμβαίνουν προσδιοριστικά στις εκπαιδευτικές πρακτικές των οικογενειών και διερευνούν τα δομικά και λοιπά χαρακτηριστικά των γονέων που εμπλέκονται στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Η ανασκόπηση της ελληνικής και διεθνούς βιβλιογραφίας έδειξε ότι δεν υπάρχουν πολλές και ιδιαίτερες αναφορές στο ζήτημα που θα εξετάσουμε στη μελέτη μας, η οποία αναφέρεται στο πώς οι γονείς αναπαριστούν το σχολείο, τι προσδοκίες έχουν από αυτό, ώστε τα παιδιά τους να έχουν, κατά το δυνατό, μεγαλύτερα οφέλη.

Αναπαράσταση

Η έννοια των κοινωνικών αναπαραστάσεων έχει ιδιαίζουσα σημασία, καθώς με τη βοήθειά της, μπορούμε να ερμηνεύσουμε σαφέστερα τόσο την ανθρώπινη συμπεριφορά όσο και τις σχέσεις που τη διέπουν.

Η κοινωνική αναπαράσταση προέρχεται από την έννοια των «συλλογικών αναπαραστάσεων» του Emile Durkheim, ο οποίος με τον τρόπο αυτό θέλησε να δείξει ότι οι αντιληπτικές κατηγορίες (του χρόνου, του χώρου, του αριθμού κλπ.) προέρχονται από συλλογικές αναπαραστάσεις, οι οποίες εκφράζουν καταστάσεις της κοινότητας, εξαρτώνται από τον τρόπο οργάνωσής της, τους θεσμούς της, έχουν δηλαδή κοινωνική προέλευση και δεν μπορούν να παραχθούν από την ατομική εμπειρία (Ανθογαλίδου, 1998).

Η κοινωνική αναπαράσταση, αποτελεί αντανάκλαση του φυσικού και του κοινωνικού μας περιβάλλοντος, το οποίο ακολούθως αποτελεί αντανάκλαση των κοινωνικών μας αναπαραστάσεων (Moscovici, 1989). Οι απόψεις, σε αλληλεπίδραση με το κοινωνικό περιβάλλον, διαδραματίζουν αποφασιστικό ρόλο στις κοινωνικές σχέσεις, στην επικοινωνία και τη συμπεριφορά των ατόμων και των ομάδων (ανα)κατασκευάζοντας την κοινωνική πραγματικότητα. Όπως αναφέρει η Jodelet (1989), μια κοινωνική αναπαράσταση είναι «μια μορφή κοινωνικά αναπτυσσόμενης και κοινής γνώσης, με πρακτικές επιπτώσεις, η οποία συμβάλλει στην κατασκευή μιας κοινής πραγματικότητας για μια κοινωνική ομάδα».

Κοινωνική κατηγορία

Προσεγγίζοντας τις παραπάνω θέσεις, μπορούμε εύκολα να διαπιστώσουμε ότι οι αντιλήψεις και οι αναπαραστάσεις των γονέων για διάφορα ζητήματα που αφορούν στην οργάνωση και λειτουργία του σχολείου και μάλιστα το γεγονός ότι αυτές διαφοροποιούνται ανάμεσα στους γονείς ευνοημένων κοινωνικών κατηγοριών και σε αυτούς μη ευνοημένων κοινωνικών κατηγοριών, άπτονται άμεσα της έννοιας της «κοινωνικής αναπαραστάσης». Έτσι, η συχνότητα των επισκέψεων των γονέων στο σχολείο, οι σκέψεις και οι αντιλήψεις για το ρόλο τους, οι στρατηγικές και πρακτικές που αναπτύσσουν για τη διεύρυνση και καλλιέργεια του μορφωτικού κεφαλαίου των παιδιών τους, οι προσδοκίες από τα παιδιά τους και το δάσκαλο, οι προτιμήσεις τους, οι γνώσεις τους για την εκπαιδευτική διαδικασία, οι αναπαραστάσεις τους για τα προβλήματα, τις ελλείψεις και τις δυσλειτουργίες του σχολείου, του χώρου στον οποίο το παιδί τους περνά τη μισή μέρα, δεν είναι ίδιες για τους γονείς όλων των κοινωνικών κατηγοριών. Οι γονείς των ευνοημένων κατηγοριών επενδύουν περισσότερο στην εκπαίδευση των παιδιών τους. Θεωρούν ότι έχουν σημαντικό ρόλο να παίξουν (Lareau, 1987, 1989. Crozier, 1997, 1999).

Η θεωρία του Pierre Bourdieu (1977, 1984) δείχνει με σαφή τρόπο ότι οι αντιλήψεις, οι αναπαραστάσεις, οι προσανατολισμοί, οι προσδοκίες, οι πρακτικές και επιλογές των γονέων για διάφορα ζητήματα προσδιορίζονται σε σημαντικό βαθμό από την κοινωνική τάξη, το ταξικό habitus και το κεφάλαιο που διαθέτουν.

Η παρούσα έρευνα

Με βάση τα παραπάνω, η υπόθεσή μας ήταν ότι οι γονείς που ανήκουν σε διαφορετικές κοινωνικές κατηγορίες θα έχουν διαφορετική θεώρηση και στο ζήτημα των ελλείψεων του σχολείου φοίτησης των παιδιών τους. Υποθέτουμε ότι οι γονείς από τις ευνοημένες κοινωνικές κατηγορίες θα παρατηρούν και θα τονίζουν περισσότερο τις ελλείψεις και τα προβλήματα του σχολείου, σε αντίθεση με τους γονείς από τις μη ευνοημένες κατηγορίες που ίσως να μην αντιλαμβάνονται τα προβλήματα αυτά.

Μέθοδος

Διαδικασία – Δείγμα

Προκειμένου να διερευνήσουμε την υπόθεσή μας, χορηγήσαμε ερωτηματολόγιο σε δείγμα 994 γονέων οι οποίοι έχουν παιδιά που φοιτούν στις τάξεις Β΄, Δ΄ και ΣΤ΄ του Δημοτικού Σχολείου. Μας επεστράφησαν συμπληρωμένα τα 715, τα οποία προέρχονται σχεδόν ισόποσα από γονείς μαθητών που φοιτούσαν στις 3 τάξεις (72%). Συγκεκριμένα, 238 ερωτηματολόγια (33.3%) συμπληρώθηκαν από γονείς με παιδιά που φοιτούσαν στη Β΄ τάξη, τα 237 (33.1%) από γονείς μαθητών της Δ΄ τάξης και τα 240 (33.6%) από γονείς με παιδιά της ΣΤ΄ τάξης. Λάβαμε ειδική μέριμνα, ώστε η κάθε οικογένεια να συμπληρώσει ένα μόνο ερωτηματολόγιο, ανεξαρτήτως του αριθμού των παιδιών της που φοιτούσαν στο σχολείο. Τα ερωτηματολόγια συμπλήρωσαν κυρίως μητέρες (57.2%) και λιγότερο πατέρες (11.7%), ενώ ένα σημαντικός αριθμός ερωτηματολογίων συμπληρώθηκε και από τους δύο γονείς (31.1%).

Το δείγμα των γονέων προέκυψε από τυχαία συστηματική δειγματοληψία κατά στρώματα. Επιλέξαμε έντεκα σχολεία της Πάτρας, έξι από τα οποία βρίσκονται σε περιοχές κοινωνικά ευνοημένες και πέντε, σε περιοχές κοινωνικά μη ευνοημένες.

Για τον ορισμό της μεταβλητής «κοινωνική κατηγορία της οικογένειας» λάβαμε υπόψη μας το επάγγελμα και την εκπαίδευση και των δύο γονέων ακολουθώντας άλλες έρευνες (π.χ. Lareau & Shumar, 1996, Ritter et al, 1993.) Για την κατάταξη των επαγγελματιών λάβαμε υπόψη μας την κατάταξη της ΕΣΥΕ (κατά Ομάδες Ατομικών Επαγγελματιών), την οποία έχουν χρησιμοποιήσει στην έρευνά τους και οι Βιτσιλάκη (1994) Τομαρά-Σιδέρη (1999). Η μεταβλητή που σχηματίστηκε έχει τρεις κατηγορίες τις Α, Β, Γ, οι οποίες αντιστοιχούν στις ανώτερη / ευνοημένη, μεσαία, και κατώτερη / μη ευνοημένη κοινωνική κατηγορία

Στην ανώτερη κατηγορία εντάχθηκαν οι γονείς που και οι δυο έχουν πτυχίο ανώτατης εκπαίδευσης και το επάγγελμά τους είναι για παράδειγμα, καθηγητής πανεπιστημίου, πρόεδρος πρωτοδικών, πλοίαρχος, γιατρός, δικηγόρος, αρχιτέκτονας, μηχανικός, φαρμακοποιός, ενώ στην κατώτερη κατηγορία εντάχθηκαν οι γονείς που και οι δύο είναι απόφοιτοι το πολύ υποχρεωτικής εκπαίδευσης και το επάγγελμά τους είναι, για πα-

N. Μάνεσης

ράδειγμα, εργάτης, αγρότης, οικοδόμος, χειριστής μηχανημάτων, ελαιοχρωματιστής, ναυτικός, σιδεράς, ταξιτζής. Όλες οι άλλες περιπτώσεις εντάχθηκαν στη μεσαία κοινωνική κατηγορία. Τελικώς στην ανώτερη κατηγορία εντάχθηκαν 78 γονείς, στη μεσαία 551 και στην κατώτερη 79.

Εργαλεία

Ερωτηματολόγιο

Για να ελέγξουμε την υπόθεσή μας και να διερευνήσουμε ποιες είναι οι αναπαραστάσεις και προσδοκίες των γονέων από το σχολείο και το δάσκαλο, θέσαμε αρκετά ερωτήματα, όπως: από ποιους ενημερώνεστε και πόσο συχνά για όσα συμβαίνουν στην καθημερινότητα του σχολείου; πόσο συχνά παρακολουθείτε την προετοιμασία του παιδιού για το σχολείο; ποιος από τους δύο γονείς επισκέπτεται συχνότερα το σχολείο και ποιος έχει τη φροντίδα της καθημερινής προετοιμασίας του; ποιες εξωσχολικές δραστηριότητες προσφέρετε στο παιδί; έχετε επιδιώξει τη συμμετοχή σας στα Διοικητικά Συμβούλια των Συλλόγων Γονέων των σχολείων των παιδιών σας; τι δεν σας αρέσει στο σχολείο και το δάσκαλο; τι πιστεύετε ότι λείπει ή δεν γίνεται καλά στο σχολείο; αισθάνεστε ικανοποιημένοι από την επικοινωνία σας με το δάσκαλο και το σχολείο, ποια χαρακτηριστικά πρέπει να έχει ο ιδανικός δάσκαλος;

Στο ερωτηματολόγιο υπήρχε μεταξύ άλλων μια ερώτηση που αφορούσε ποια προβλήματα θεωρούν ότι υπάρχουν στο σχολείο στο οποίο φοιτά το παιδί τους. Η ανοικτή αυτή ερώτηση ήταν διατυπωμένη ως εξής: *Ποιο είναι κατά τη γνώμη σας το πιο σημαντικό πρόβλημα του σχολείου που πηγαίνει το παιδί σας;*

Στην ανάλυση των απαντήσεων των γονέων θα εστιάσουμε το ενδιαφέρον μας στις απόψεις γονέων που ανήκουν στις δύο ακραίες κοινωνικές κατηγορίες (ανώτερη/ευνοημένη, κατώτερη/μη ευνοημένη). Αυτή η πρακτική ακολουθείται συχνά και από άλλους ερευνητές (π.χ. Georgiou, 1996, Lareau & Shumar, 1996, Ritter, Ph., Mont-Reynaud, R., Dornbusch, S., 1993). Θα παρουσιάσουμε ωστόσο και θα σχολιάσουμε και τα ευρήματα από τις απαντήσεις των γονέων της μεσαίας κοινωνικής κατηγορίας, η οποία είναι η πιο πολυάριθμη ομάδα.

Συνεντεύξεις

Με σκοπό να διερευνήσουμε σε βάθος τις απόψεις των γονέων, πήραμε και ημιδομημένες συνεντεύξεις διάρκειας μιας ώρας περίπου η καθεμιά από 20 γονείς οι οποίοι ανήκουν στις δύο ακραίες κοινωνικές κατηγορίες. Τα αποσπάσματα που θα παραθέσουμε, στην ενότητα των αποτελεσμάτων, διευκρινίζουν και φωτίζουν ακόμα περισσότερο τις απαντήσεις των γονέων στην ερώτηση ποιο θεωρούν ότι είναι το σημαντικότερο πρόβλημα του σχολείου στο οποίο φοιτά το παιδί τους. Οι απαντήσεις που παραθέτουμε είναι αντιπροσωπευτικές, δηλαδή επαναλαμβάνονται από πολλούς γονείς.

Αποτελέσματα

Η αναπαράσταση του σχολείου από τους γονείς δεν μπορεί να είναι τέλεια, χωρίς δηλαδή κανένα πρόβλημα. Οι γονείς παρατηρούν σχεδόν καθημερινά, ιδιαίτερα όσο χρονικό διάστημα τα παιδιά φοιτούν στο δημοτικό, όλα όσα συμβαίνουν και αφορούν όχι μόνο την εξωτερική εικόνα του σχολείου, αλλά και την οργάνωση και λειτουργία του. Είναι αναμενόμενο ότι θα έχουν παρατηρήσει προβλήματα και δυσλειτουργίες.

Άραγε πού εστιάζει την απάντησή του ο κάθε γονέας; Τι «βλέπει» ως θετικό ή αρνητικό;

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται οι συχνότητες και τα ποσοστά των απαντήσεων των γονέων στην ανοικτή ερώτηση που τους τέθηκε σχετικά με το ποιο θεωρούν ότι είναι το σημαντικότερο πρόβλημα του σχολείου στο οποίο φοιτά το παιδί τους.

Πίνακας 1: Απαντήσεις στην ερώτηση για το σημαντικότερο πρόβλημα του σχολείου στο οποίο φοιτά το παιδί ως συνάρτηση της κοινωνικής κατηγορίας των γονέων.

	Στο σύνολο του δείγματος		Κοινωνική κατηγορία οικογένειας					
			Ανώτερη		Μεσαία		Κατώτερη	
Απαντήσεις	f	%	f	(%)	f	(%)	f	(%)
Δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα	134	18.7	13	(16.7%)	100	(18.1%)	20	(25.3%)
Υπάρχει κάποιο πρόβλημα	397	55.5	55	(70.5%)	307	(55.7%)	31	(39.2%)
Δεν απάντησαν	184	25.7	10	(12.8%)	144	(26.1%)	28	(35.4%)

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα, η διαφορά των απαντήσεων των γονέων που ανήκουν στις δύο ακραίες κοινωνικές κατηγορίες είναι πολύ μεγάλη. Τα ευρήματα είναι στατιστικά πολύ σημαντικά ($\chi^2 = 17,024^a$, $df = 4$, $p = ,002$).

Από τις απαντήσεις του συνόλου των γονέων, όπως φαίνονται από τον παραπάνω πίνακα, προκύπτει ότι περισσότεροι από τους μισούς γονείς (55.5%), θεωρούν πως υπάρχει όντως κάποιο πρόβλημα στο σχολείο που φοιτούν τα παιδιά τους, το οποίο, άλλοι με περισσότερη και άλλοι με λιγότερη σαφήνεια, προσδιορίζουν. Τα προβλήματα που επεσήμαναν, και στα οποία θα αναφερθούμε εκτενέστερα παρακάτω μπορούν να ενταχθούν σε δύο θεματικές, όπως προέκυψαν από την επεξεργασία των απαντήσεων των γονέων στην ανοικτή αυτή ερώτηση: α) προβλήματα που αναφέρονται σε ελλείψεις στην υλικοτεχνική υποδομή των σχολείων, και β) προβλήματα που αναφέρονται σε ελλείψεις στον τρόπο δουλειάς των δασκάλων, αλλά και στην οργάνωση και λειτουργία του σχολείου γενικότερα.

Μόνο ένας στους πέντε γονείς (18.7%) απάντησε ότι δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα. Αρκετοί (184 - 25.7%) είναι και όσοι, για διάφορους λόγους, δεν απάντησαν στην ερώτηση αυτή. Είναι πολύ πιθανόν να το έκαναν διότι δεν είχαν προσέξει και δεν είχαν αντιληφθεί κάτι που να συμβαίνει στο συγκεκριμένο σχολείο στο οποίο φοιτά το παιδί τους το οποίο να θεωρούν ότι πράγματι αποτελεί πρόβλημα. Αν συμβαίνει αυτό, τότε πρέπει να τους συνυπολογίσουμε μαζί με εκείνους που απάντησαν «δεν υπάρχει πρόβλημα». Ίσως πάλι για δικούς τους λόγους (φόβος έκφρασης, αδυναμίες στην ορθογραφία και σύνταξη, κλπ) να μην ήθελαν να αναφερθούν στα προβλήματα που τυχόν έχει το σχολείο του παιδιού τους. Πάντως, είτε στη μία περίπτωση είτε στην άλλη, περισσότεροι από

τους μισούς γονείς (55.5%) αναφέρουν ότι υπάρχει κάποιο πρόβλημα στο σχολείο στο οποίο φοιτά το παιδί τους. Αυτό το εύρημα επιβεβαιώνει το αυξημένο ενδιαφέρον των γονέων για την εκπαίδευση των παιδιών τους.

Άραγε, οι απαντήσεις των γονέων διαφοροποιούνται ανάλογα με την κοινωνική κατηγορία στην οποία ανήκουν; Το κατά Bourdieu κεφάλαιο που διαθέτει ο γονέας διαφοροποιεί τις αναπαραστάσεις, τις απόψεις και επομένως τις προσδοκίες του; Οι τυχόν διαφοροποιήσεις των απαντήσεων είναι μόνο ποσοτικές ή αφορούν και ποιοτικά χαρακτηριστικά του σχολείου;

Προκειμένου να δώσουμε απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα προχωρήσαμε σε περαιτέρω στατιστική επεξεργασία των απόψεων των γονέων με βάση την κοινωνική κατηγορία προέλευσης. Πραγματοποιήσαμε στατιστικές αναλύσεις με το κριτήριο χ^2 , όπως φαίνεται στον παραπάνω Πίνακα.

Όπως είχαμε υποθέσει, οι γονείς της ανώτερης κατηγορίας δηλώνουν σε σχεδόν διπλάσιο ποσοστό (70.5%) από τους γονείς της κατώτερης (39.2%) ότι υπάρχει κάποιο πρόβλημα, μικρό ή μεγάλο, στο σχολείο όπου φοιτούν τα παιδιά τους. Αρκετά υψηλό, (55.7%) είναι και το ποσοστό των γονέων της μεσαίας κοινωνικής κατηγορίας οι οποίοι αναφέρουν πως υπάρχει κάποιο πρόβλημα στο σχολείο στο οποίο φοιτούν τα παιδιά τους. Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να τονίσουμε ότι δεν έχει σημασία εάν πραγματικά υπάρχει κάποιο πρόβλημα, έλλειψη ή δυσλειτουργία στο σχολείο. Μας ενδιαφέρει να αποτυπώσουμε την εικόνα, την αναπαράσταση που έχουν οι γονείς για το σχολείο. Αυτό μπορεί να μας βοηθήσει να κατανοήσουμε πώς αντιλαμβάνονται και οι ίδιοι το ρόλο τους στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Επίσης, είναι πολύ σημαντικό το ότι οι γονείς της κατώτερης κοινωνικής κατηγορίας έχουν περισσότερο θετική εικόνα για το σχολείο φοίτησης των παιδιών τους. Απαντούν σε μεγαλύτερο ποσοστό (25.3%) από τους γονείς της μεσαίας (18.1%), αλλά και της ανώτερης, (16.7%) ότι *δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα* στο σχολείο των παιδιών τους.

Η ερώτηση ήταν ανοικτού τύπου, όπως προαναφέραμε, και οι γονείς μπορούσαν να αναφερθούν για συγκεκριμένα προβλήματα του σχολείου φοίτησης των παιδιών τους. Αυτό μας επέτρεψε να κάνουμε σύγκριση του περιεχομένου των απαντήσεων των γονέων των δύο ακραίων κοινωνικών κατηγοριών ώστε να διαπιστώσουμε εάν εκτός από τη μεγάλη ποσοτική διαφορά υπάρχει και ποιοτική.

Κατατάξαμε τις απαντήσεις σε δύο Άξονες α) *ελλείψεις υποδομών*, β) *λειτουργία του σχολείου*. Θα τις παρουσιάσουμε παραθέτοντας σχετικές αντιπροσωπευτικές φράσεις των γονέων.

Στον πρώτο Άξονα υπάγονται οι απαντήσεις των γονέων που αναφέρονται σε ζητήματα που αφορούν την καθημερινή λειτουργία του σχολείου (αίθουσες, καθαριότητα, προαύλιο, γυμναστήριο κλπ). Στο δεύτερο Άξονα υπάγονται οι απαντήσεις των γονέων οι οποίοι δείχνουν να ενδιαφέρονται και για άλλα ζητήματα, όπως π.χ. ο τρόπος διδασκαλίας, οι εργασίες στο σπίτι, οι σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών μαθητών αλλά και εκπαιδευτικών γονέων, οι διδακτικές επισκέψεις κλπ.

Θα παρουσιάσουμε πρώτα τις ποσοτικές και έπειτα τις ποιοτικές διαφορές των απαντήσεων των γονέων.

Πίνακας 2: Ανάλυση όσων απάντησαν θετικά στην ερώτηση για το σημαντικότερο πρόβλημα του σχολείου στο οποίο φοιτά το παιδί, ως συνάρτηση της κοινωνικής κατηγορίας των γονέων.

	Στο σύνολο του δείγματος		Κοινωνική κατηγορία οικογένειας					
			Ανώτερη		Μεσαία		Κατώτερη	
Απαντήσεις	f	%	f	(%)	f	(%)	f	(%)
Δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα	134	18.8	13	(16.7%)	100	(18.1%)	20	(25.3%)
Ελλείψεις σε υποδομές	293	41.4	35	(44.9%)	236	(42.8%)	22	(27.8%)
Ελλείψεις στη λειτουργία του σχολείου	100	14.1	20	(25.6%)	71	(12.9%)	9	(11.4%)
Δεν απάντησαν	184	25.7	10	(12.8%)	144	(26.1%)	28	(35.4%)

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα, η διαφορά των απαντήσεων των γονέων που ανήκουν στις δύο ακραίες κοινωνικές κατηγορίες είναι μεγάλη. Τα ευρήματα είναι στατιστικά πολύ σημαντικά ($\chi^2 = 22,436^a$, $df = 6$, $p = ,0021$).

Όπως προκύπτει από τον παραπάνω πίνακα, οι απαντήσεις των 393 γονέων (55 ανήκουν στην ανώτερη, 307 στη μεσαία και 31 στην κατώτερη κατηγορία) οι οποίοι απάντησαν ότι ναι, πιστεύουν πως υπάρχει κάποιο πρόβλημα στο σχολείο φοίτησης των παιδιών τους, αναφέρονται κυρίως σε ελλείψεις στις υποδομές (293 απαντήσεις, 75%) και πολύ, λιγότερο (100 απαντήσεις, 25%) σε ελλείψεις στην οργάνωση και λειτουργία του σχολείου.

Οι γονείς της ανώτερης κατηγορίας όμως, τονίζουν περισσότερο απ' όλους τις ελλείψεις στη λειτουργία του σχολείου, 25.6% έναντι 11.4% των γονέων της κατώτερης και 12.9% των γονέων της μεσαίας κατηγο-

ρία. Αυτοί οι γονείς εντοπίζουν επίσης σε μεγαλύτερο ποσοστό, αλλά με όχι τόσο μεγάλη διαφορά και τις ελλείψεις που αφορούν τις ελλείψεις σε υποδομές, 44.9% έναντι 27.8% των γονέων της κατώτερης και 42.8% των γονέων της μεσαίας κατηγορίας.

Από τα ευρήματα, προκύπτει καταρχήν μια ποσοτική διαφοροποίηση, στις απόψεις και αναπαραστάσεις των γονέων των διαφορετικών κοινωνικών κατηγοριών. Έχει ενδιαφέρον να δούμε και με ποιον τρόπο καταγράφεται ως άποψή τους. Εάν η υπάρχουσα ποσοτική διαφοροποίηση, είναι ταυτόχρονα και ποιοτική, μπορούμε να υποθέσουμε με ακόμα μεγαλύτερη ασφάλεια ότι υπάρχει διαφοροποιημένη αναπαράσταση του σχολείου από τους γονείς των διαφορετικών κοινωνικών κατηγοριών.

Άξονας Ι: Ελλείψεις σε υποδομές

Ενδεικτικές φράσεις των γονέων της ανώτερης κατηγορίας

- προβλήματα υποδομής (γυμναστήριο – αποδυτήρια, Η/Υ, εργαστήρια)
- δεν υπάρχουν σωστές αίθουσες, αίθουσα για Η/Υ, ευρύχωρη βιβλιοθήκη, σωστά διαμορφωμένο προαύλιο, αίθουσα εκδηλώσεων, αίθουσα πειραμάτων,
- έλλειψη χώρων γυμναστικής, εργαστηρίων, αμφιθεάτρου
- βρίσκεται στο κέντρο, σε δρόμο με μεγάλη κυκλοφορία και πολύ καυσαέριο
- δεν υπάρχει κυλικείο
- έλλειψη καθαρού αέρα, πράσινου
- δεν είναι ανθρώπινος ο χώρος του σχολείου για παιδιά αυτής της ηλικίας (τσιμεντένιο κτίριο χωρίς πράσινο και ελεύθερους χώρους)
- έχει μικρό προαύλιο και δεν έχει δέντρα, χώρους πράσινου κλπ
- η έλλειψη αιθουσών που δημιουργεί με τη σειρά της τμήματα των 30 μαθητών
- το κτιριακό πρόβλημα (παλαιότητα, έλλειψη χώρων άθλησης, καθαριότητα στις τάξεις και τις τουαλέτες)
- λείπουν οι Η/Υ ως μέσον πληροφόρησης και αντικείμενο σπουδών.

Ενδεικτικές φράσεις των γονέων της κατώτερης κατηγορίας

- είναι πάρα πολλά τα παιδιά σε κάθε τμήμα. Οι δάσκαλοι δεν μπορούν να κάνουν κανονικά μάθημα και υπάρχει πρόβλημα με τα ίδια τα παιδιά μας
- ο πολυάριθμος αριθμός μαθητών στην τάξη
- που ήταν δύο τμήματα η τάξη και έγινε ένα
- στεγάζεται στο ίδιο κτίριο με 3 δημοτικά
- το κτίριο του σχολείου είναι παλιό
- το ωράριο και το παλιό κτίριο
- το προαύλιο και οι τουαλέτες
- το μικρό προαύλιο
- η καθαριότητα.

Ενδεικτικές φράσεις των γονέων της μεσαίας κατηγορίας

- δεν διαθέτει αίθουσες για άλλες δραστηριότητες όπως π.χ. αίθουσες για να τοποθετηθούν υπολογιστές, ή ψυχαγωγική αίθουσα
- δεν υπάρχουν εργαστήρια, υπολογιστές
- δεν έχουν καλή θέρμανση και μεγάλες αίθουσες
- η έλλειψη αιθουσών έχει ως αποτέλεσμα μερικά τμήματα να κάνουν μάθημα σε αίθουσες χωρισμένες στη μέση
- δεν έχει μεγάλο προαύλιο, δεν έχει αρκετά κατάλληλους κοινόχρηστους χώρους
- δεν υπάρχει φύλακας
- το προαύλιο κρατάει νερά στις άκρες
- η έλλειψη χώρου παιχνιδιών για τα παιδιά, το προαύλιο είναι τσιμενταρισμένο, υπάρχουν ελάχιστα δέντρα
- η καθαριότητα υγιεινής στις τουαλέτες με τα απαραίτητα εφόδια (χαρτιά υγείας, σαπούνια, κλπ)
- δεν είναι σωστά τοποθετημένοι οι χώροι ατομικής υγιεινής
- ακάθαρτες τουαλέτες, έλλειψη πράσινου στο προαύλιο
- θα θέλαμε οι αίθουσες να αερίζονται καθημερινά
- η στέγαση γιατί το κτίριο είναι παλιό και θέλει αντικατάσταση
- η συστέγαση και άλλων δημοτικών σχολείων και νηπιαγωγείων στον ίδιο χώρο.

Στις απαντήσεις που εντάχθηκαν σε αυτό τον Άξονα, παρατηρούμε ότι οι γονείς της ανώτερης κατηγορίας (προβάλλουν αρκετά ζητήματα τα οποία θεωρούν ως προβλήματα του σχολείου στο οποίο φοιτούν τα παιδιά τους. Αυτά αφορούν κυρίως σε ελλείψεις σε βοηθητικές αίθουσες (βιβλιοθήκης, εργαστηρίου, γυμναστικής εκδηλώσεων), στο προαύλιο (έλλειψη πράσινου, μικρός ελεύθερος χώρος) και η παλαιότητα του κτιρίου. Δυο μόνο γονείς αναφέρονται στο μεγάλο αριθμό μαθητών στην τάξη και τη συστέγαση με άλλο σχολείο, όπου αυτό υφίσταται.

Αντίθετα, η πλειοψηφία των γονέων της κατώτερης κατηγορίας απαντούν σχεδόν με πανομοιότυπες φράσεις ότι τα σημαντικότερα προβλήματα του σχολείου στο οποίο φοιτούν τα παιδιά τους είναι τα τμήματα με μεγάλο αριθμό μαθητών, η παλαιότητα του κτιρίου, το μικρό προαύλιο, η έλλειψη καθαριότητας. Φαίνεται ότι σε αρκετές περιπτώσεις τα σχολεία που βρίσκονται σε εργατικές συνοικίες στεγάζουν μεγάλο αριθμό μαθητών σε κτίρια μη κατάλληλα.

Τέλος τα $\frac{3}{4}$ των απαντήσεων των γονέων της μεσαίας κοινωνικής κατηγορίας που θεωρούν ότι υπάρχει κάποιο πρόβλημα στο σχολείο φοίτησης των παιδιών τους (236 από τις 307) αναφέρονται στο ζήτημα των ελλείψεων του σχολείου σε υποδομές, όπως οι κύριες και βοηθητικές αίθουσες, η διαμόρφωση του προαυλίου, η υγιεινή στις τουαλέτες, η καθαριότητα του σχολείου, η γενικότερη κατάσταση του διδακτηρίου, αλλά προβληματίζονται επίσης από το μεγάλο αριθμό μαθητών στις τάξεις και τη συστέγαση με άλλα σχολεία.

Άξονας II: Λειτουργία του σχολείου

Ενδεικτικές φράσεις των γονέων της ανώτερης κατηγορίας

- *δε γίνεται σωστή δουλειά από τους δασκάλους στη μετάδοση της γνώσης με*
- *αποτέλεσμα να αναγκαζόμαστε να κάνουμε οι γονείς τους δασκάλους*
- *η αδιαφορία των διδασκόντων και η κατά καιρούς αντιπαιδαγωγική συμπεριφορά που δείχνουν έλλειψη κινήτρου (δημοσιοϋπαλληλική στάση) για το έργο τους*
- *οι δάσκαλοι δεν ξέρουν να διδάσκουν*
- *να ολοκληρώνει στο σχολείο όλη τη μαθησιακή διαδικασία*

N. Μάνεσης

- η οκνηρία των διδασκόντων προς μετάδοση γνώσεων
- η καχυποψία των διδασκόντων ως προς τις έξωθεν (καλοπροαίρετες) παρεμβάσεις καθώς και η απελπιστικά δημοσιοϋπαλληλική νοοτροπία πολλών από αυτούς
- κατά τις ώρες λειτουργίας, η επίβλεψη είναι από ανεπαρκής έως ανύπαρκτη
- η ασφάλεια κατά την έξοδο, ειδικά των μικρών τάξεων
- η φύλαξη πριν και μετά τη λειτουργία του σχολείου δεν είναι επαρκής
- η άσχημη συμπεριφορά των υπευθύνων της φύλαξης
- η όχι πολύ καλή συνεργασία Συλλόγου διδασκόντων και Συλλόγου Γονέων
- μη καλή συνεργασία σε μερικές περιπτώσεις του Διευθυντή με τους γονείς
- φόβος της ευθύνης για την επικοινωνία με τους γονείς από τους αρμόδιους του σχολείου και όχι από τη δασκάλα του
- ο απολυταρχικός τρόπος διοίκησης του σχολείου (διευθυντής)
- η έλλειψη επαρκούς επικοινωνίας σχολείου - γονέων (συναντήσεις, συζητήσεις, ενημέρωση κλπ)
- ο ανταγωνισμός
- έλλειψη κοινωνικών και ομαδικών εκδηλώσεων που προβληματίζουν, κοινωνικοποιούν και ευαισθητοποιούν τα παιδιά σε σύγχρονα και καθημερινά προβλήματα (ρύπανσης, ναρκωτικά, θρησκεία, τέχνες, κλπ)
- δεν είναι όλοι οι δάσκαλοι το ίδιο ικανοί
- δεν γίνονται δραστηριότητες μέσα σε συγκεκριμένα προγράμματα (Cοmenius, Μελίνα, κλπ)
- δεν γίνονται αρκετές εκδηλώσεις εκτός από τις σχολικές γιορτές
- δεν γίνονται συχνά εκδρομές
- η έλλειψη μόνιμου διδακτικού προσωπικού
- με ενοχλεί το γεγονός ότι πολύ συχνά στο σχολείο γίνονται διακρίσεις ανάμεσα στα παιδιά [σε καλούς ή μη μαθητές]
- οι συχνές αλλαγές του διδακτικού προσωπικού
- η έλλειψη εργασίας στο σπίτι
- η πολύ υψηλή βαθμολογία.

Ενδεικτικές φράσεις των γονέων της κατώτερης κατηγορίας

- θέλω [το παιδί μου] να μάθει γράμματα και να διαβάζει
- δεν έχουν ακόμα υπολογιστές που κατά τη γνώμη μου είναι απαραίτητα σήμερα στη ζωή μας
- στα Αγγλικά φορτώνει τα παιδιά πολύ και τα δυσκολεύει στην ορθο-

γραφία. Δεν είναι και παιδιά θαύματα

- να υπάρχει μεγαλύτερος έλεγχος των παιδιών στο σχολείο
- η συμπεριφορά του δασκάλου
- να μη φωνάζουν οι δάσκαλοι
- δεν συμπεριφέρονται σε όλα τα παιδιά το ίδιο, κάνουν διακρίσεις
- θα ήθελα εμείς οι μητέρες να κοιτάζουμε περισσότερο τα παιδιά στο κεφάλι για τις ψείρες
- στην πλατεία κοντά στο σχολείο συχνάζουν ναρκομανείς
- είναι πάρα πολύ μακριά το σχολείο.

Ενδεικτικές φράσεις των γονέων της μεσαίας κατηγορίας

- δεν έχουν γίνει καθόλου εκπαιδευτικές εκδρομές
- δε συμμετέχει το σχολείο σε αρκετές πολιτιστικές εκδηλώσεις
- η απουσία καινοτόμων δραστηριοτήτων
- ο διευθυντής ο οποίος είναι στενόμυαλος και νομίζει ότι αυτός θα πρέπει να αποφασίζει χωρίς συνεργασία συλλόγου, εκπαιδευτικών, γονέων
- η αλλαγή της δασκάλας στη μέση της χρονιάς
- η δυσκολία επικοινωνίας με τη δασκάλα. Το κάλεσμα - συζήτηση - ενημέρωση πρέπει να γίνεται συχνότερα και όχι μια φορά το χρόνο
- κατά τη φετινή χρονιά παρατηρώ ότι έχουν σχεδόν μηδενιστεί οι επί πλέον εργασίες, π.χ. φωτοτυπίες
- να τους βάζουν επαναλήψεις και ασκήσεις έστω για τα Σαββατοκύριακα και έτσι να προετοιμάζονται για το γυμνάσιο
- ο δάσκαλος είναι τελείως αντιπαιδαγωγικός ως προς τη συμπεριφορά του στα παιδιά μας
- οι περισσότεροι δάσκαλοι δεν είναι ενημερωμένοι για τις μαθησιακές δυσκολίες των παιδιών όπως δυσλεξία και δεν γνωρίζουν πώς να αντιμετωπίσουν τα παιδιά αυτά
- η πρώην δασκάλα και ο φετινός δάσκαλος οι οποίες πήγαν χαμένες χρονιές
- πιο καταρτισμένοι δάσκαλοι.

Στον Άξονα αυτό παρατηρούμε ότι είναι πολύ περισσότεροι, (20 έναντι 9, δηλαδή σχεδόν οι διπλάσιοι) οι γονείς της ανώτερης κατηγορίας που εντοπίζουν μεγαλύτερο αριθμό προβλημάτων στο σχολείο όπου φοιτούν τα παιδιά τους. Μπορούμε να αποτυπώσουμε με μεγάλη ευκρίνεια την εικόνα που έχουν σχηματίσει για το σχολείο.

N. Μάνεσης

Οι γονείς αυτοί αναφέρουν ως προβλήματα του σχολείου τον τρόπο δουλειάς ή ακόμα και τη συμπεριφορά των δασκάλων. Τα θέματα που σχολιάζουν αφορούν τη μη εύρυθμη λειτουργία του σχολείου, όπως, την έλλειψη συνεργασίας δασκάλων και γονέων, την απουσία δραστηριοτήτων εκ μέρους του σχολείου (εκδρομές, συναντήσεις, συζητήσεις), τις συχνές αλλαγές του διδακτικού προσωπικού.

Αντίθετα, είναι ελάχιστοι οι γονείς της κατώτερης κατηγορίας που αναφέρονται στα ζητήματα λειτουργίας του σχολείου. Ακόμα κι όταν αναφέρονται στον τρόπο εργασίας ή τη συμπεριφορά των δασκάλων η οπτική τους είναι περιορισμένη. Εκείνο που τους ενδιαφέρει κυρίως είναι το δικό τους παιδί να μάθει γράμματα και να διαβάζει.

Όσον αφορά τους γονείς της μεσαίας κοινωνικής κατηγορίας εστιάζουν κι αυτοί το ενδιαφέρον τους στα θέματα που αφορούν τη λειτουργία του σχολείου και συγκεκριμένα την επικοινωνία σχολείου-οικογένειας, την ποιότητα της δουλειάς των δασκάλων, το Αναλυτικό Πρόγραμμα.

Προκειμένου να διερευνήσουμε περαιτέρω τις απόψεις των γονέων για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το σχολείο των παιδιών τους. Προχωρήσαμε σε ημιδομημένες συνεντεύξεις σε 20 γονείς των δύο ακραίων κοινωνικών κατηγοριών. Παρουσιάζουμε πρώτα τα αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις με τους γονείς της ανώτερης κατηγορίας

Ενδεικτικά αποσπάσματα συνεντεύξεων γονέων της ανώτερης κοινωνικής κατηγορίας

[Σ:7, δικηγόρος - πατέρας] Όχι, όχι. Θεωρώ ότι το σχολείο είναι πολύ καλό. Και ο Διευθυντής και γενικώς οι δάσκαλοι. Να... τώρα αν υπάρχουνε ελάχιστες εξαιρέσεις. Ε... μία ή δύο. Αλλά το σχολείο γενικώς είναι πολύ καλό. Και σε επίπεδο δασκάλων, διδακτικού προσωπικού ή σε επίπεδο περιβάλλοντος ε... γιατί παίζει πολύ βασικό ρόλο και το περιβάλλον του σχολείου και βεβαίως και γιατί φέρονται κι έτσι.

[Σ:6, γιατρός - μητέρα] περισσότερο ίσως αυτό που υπολείπονται μάλλον τελικά ήταν ίσως... οι δάσκαλοι να μιλάνε λίγο περισσότερο για κοινωνικά θέματα. Και πέρα από το σχολείο.

[Σ:12, δικηγόρος - πατέρας] εκτιμάω ότι δεν είχε το σχολείο στην πλειοψηφία τους καλούς δασκάλους. Πολύ καλούς δασκάλους. Ελπίζω να μην παρεξηγηθώ. Υπήρχε μια κατηγορία καλοί δάσκαλοι, υπάρχει μια κατηγο-

ρία που δεν ήτανε της προκοπής. Δηλαδή, τώρα αυτό δεν εξαρτάται απ' το σχολείο, έτσι; θεωρώ δηλαδή ότι ήταν ένα πρόβλημα που ίσως να οφείλεται στη γενικότερη παιδεία των δασκάλων.

[Σ:2, καθηγήτρια - μητέρα] όπως ας πούμε με το πρόβλημα της επιτήρησης, το πρόβλημα της καθαριότητας, το πρόβλημα της επικοινωνίας του εκπαιδευτικού με τα παιδιά, γιατί συμβαίνει κι αυτό, ε, κι όλα αυτά βέβαια [τα έχω προσέξει] μέσα από παράπονα που εκφράζονται από γονείς προς το Σύλλογο.

Ενδεικτικά αποσπάσματα συνεντεύξεων γονέων της κατώτερης κοινωνικής κατηγορίας

[Σ:3, κυλικείο - πατέρας] όλα είναι καλά μες στο σχολείο, με τους δασκάλους είμαστε πολύ δεμένοι εμείς, δεν έχουμε πρόβλημα, τώρα έξω από το σχολείο είναι το προαύλιο, το γαρμπίλι, να γίνει μια πίσσα...το παίρνουμε μέσα και το μεταφέρει στο σπίτι το παιδί

[Σ:17, οικιακά - μητέρα] ...μονίμως [πρόβλημα] το νερό στο προαύλιο. Ήτανε λιμνούλα...όταν παίζανε, ήτανε βρεγμένα, δηλαδή όλο το χειμώνα τα παπουτσάκια τους. Αίθουσα δεν είχε καθόλου για γιορτή. Το κυλικείο, μονίμως δηλαδή μια άνοιγε, μια δεν άνοιγε. Στην αρχή δηλαδή ακόμα και το ψυγείο εμείς το αγοράσαμε, το αρμόνιο, όλα δηλαδή εκεί μέσα τ' αγοράσανε οι γονείς όλοι

[Σ:8, οικιακά - μητέρα] Όχι, όχι, όχι, [δεν υπάρχει πρόβλημα] Βέβαια αυτά που νομίζουν οι άλλοι γονείς σημαντικά για μένα δεν είναι...το να είναι αυστηρός ο συγκεκριμένος διευθυντής. Γιατί να μην είναι αυστηρός, να μην λερώνουν το σχολείο να μην πετάξουν ένα χαρτάκι, στο σπίτι τους το πετάνε κάτω; το ίδιο δεν είναι και το σχολείο;

[Σ:14, εργάτρια φασόν - μητέρα] δεν ξέρω, τώρα... επάνω στο σχολείο. Δεν ξέρω ακριβώς τι μπορεί να έχει... για θέμα καθαριότητας κι αυτά που είχε μέσα. Πρώτα που είχα πάει στις τουαλέτες, τώρα δεν ξέρω, ήτανε... καθαρές μέσα οι τουαλέτες. Δεν είχανε κανένα πρόβλημα. Ήτανε λες και ήσουνα στο σπίτι σου. Και ο χώρος έξω, τώρα όπως έχει διαμορφωθεί το σχολείο. Έχει φτιαχτεί, έχουνε μπει υπόνομοι, έχουν μαζέψει τα νερά, όλα αυτά... είναι καλά. Στην αρχή ήτανε κάπως... πήγαινες να περάσεις και πλατσούριζες μες στο νερό.

Συζήτηση

Το γεγονός ότι το 55.5% των γονέων απάντησε πως κατά τη γνώμη τους υπάρχουν προβλήματα και ελλείψεις στο σχολείο που φοιτούν τα παιδιά τους, θεωρούμε ότι είναι ένα σημαντικό εύρημα. Αυτό καταρχήν επιβεβαιώνει το αυξημένο ενδιαφέρον των γονέων για την εκπαίδευση των παιδιών τους. Ταυτόχρονα όμως μας βοηθά να διαπιστώσουμε ότι η εικόνα του σχολείου στο γενικότερο πληθυσμό, δεν είναι η καλύτερη. Οι γονείς επιθυμούν να λειτουργεί το σχολείο χωρίς ελλείψεις και προβλήματα ώστε τα οφέλη για το παιδί τους να είναι όσο το δυνατόν μεγαλύτερα. Δεν είναι ικανοποιημένοι από τις υπηρεσίες που αυτό παρέχει. Θεωρούν ότι υπάρχουν ελλείμματα και δυσλειτουργίες τα οποία αναφέρουν στις απαντήσεις τους. Οι απαντήσεις που δίνουν δείχνουν πως οι ίδιοι δεν αρκούνται απλώς να μεταφέρουν τα παιδιά στο σχολείο, αλλά προσέχουν και παρακολουθούν ότι συμβαίνει εκεί.

Περισσότερο από όλους, οι γονείς της ανώτερης κατηγορίας (70,5% έναντι 39.2% των γονέων της κατώτερης και 55.7% της μεσαίας) παρατηρούν και προσέχουν όλα όσα συμβαίνουν στο σχολείο του παιδιού τους. Γι' αυτό μπορούν και να εκφράσουν ό,τι θεωρούν πως αποτελεί έλλειψη ή πρόβλημα.

Υπάρχουν βέβαια και αρκετοί γονείς, οι περισσότεροι από τους οποίους προέρχονται από την κατώτερη κοινωνική κατηγορία, οι οποίοι απάντησαν πως δεν υπάρχει κανένα πρόβλημα στο σχολείο στο οποίο φοιτούν τα παιδιά τους. Πώς μπορεί άραγε να ερμηνευθεί αυτό το γεγονός; Μπορεί να συμβαίνει διότι ίσως δεν είχαν προσέξει ή δεν είχαν αντιληφθεί κάτι που να συμβαίνει στο σχολείο των παιδιών τους και το οποίο να θεωρούν ότι είναι πρόβλημα. Ίσως πάλι, για δικούς τους προσωπικούς λόγους να μην ήθελαν να αναφερθούν στα προβλήματα που τυχόν έχει το σχολείο στο οποίο φοιτούν τα παιδιά τους. Δεν αφορά όμως την παρούσα μελέτη η διευκρίνιση του ερωτήματος αυτού.

Όπως προαναφέραμε, η επεξεργασία των απαντήσεων των γονέων στην ανοικτή αυτή ερώτηση, μάς επέτρεψε να παρατηρήσουμε ότι η διαφοροποίηση δεν είναι μόνο ποσοτική αλλά κυρίως ποιοτική. Έχει ακόμα μεγαλύτερη σημασία όχι μόνο το ποσοστό των γονέων που αναφέρονται σε προβλήματα, αλλά κυρίως και τα ποια αναπαριστούν ως προβλήματα και ελλείψεις.

Οι γονείς της ανώτερης κατηγορίας εστιάζουν το ενδιαφέρον τους, όπως προέκυψε από τις απαντήσεις τους, σε ζητήματα που αφορούν

στην κτιριακή υποδομή τα οποία δεν επιτρέπουν στο σχολείο να λειτουργήσει ακόμα καλύτερα. Τους ενδιαφέρει η ποιότητα της εκπαίδευσης που παρέχεται. Οι πολλές και λεπτομερείς αναφορές απεικονίζουν πολύ καθαρά ακριβώς αυτό το έντονο ενδιαφέρον τους για την εκπαίδευση των παιδιών τους και τις αυξημένες προσδοκίες τους ακόμα και για τη λειτουργικότητα και την αισθητική του χώρου στον οποίο τα παιδιά τους περνούν τη μισή ημέρα. Προσέχουν και παρατηρούν τα πάντα, από το χρώμα της πρόσοψης του κτιρίου μέχρι και τον τρόπο διδασκαλίας ή τα προσόντα του δασκάλου. Αν και θα μπορούσε κάποιος να υποθέσει ότι ίσως να μην ενδιαφέρονται για την εκπαιδευτική διαδικασία, αφού οι ίδιοι φροντίζουν από πολύ νωρίς να εμπλουτίζουν το μορφωτικό κεφάλαιο των παιδιών τους, παρατηρούμε ότι δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Οι παρατηρήσεις τους είναι κατά πολύ περισσότερες και αγγίζουν ένα ευρύ φάσμα προβλημάτων. Πρέπει να προσέξουμε ιδιαίτερα όσες αναφέρονται στην παιδαγωγική και διδακτική ικανότητα των δασκάλων, αφού για τους γονείς αυτής της κατηγορίας η καλή λειτουργία του σχολείου ταυτίζεται σχεδόν με την ύπαρξη καλού δασκάλου με γνώσεις, συμπεριφορά και ικανότητα επικοινωνίας και συνεργασίας (Μάνεσης, 2006).

Και στις συνεντεύξεις τους οι γονείς της ανώτερης κοινωνικής κατηγορίας δεν περιορίζονται να αναφερθούν σε ζητήματα σχετικά με τις ελλείψεις στην υλικοτεχνική υποδομή των σχολείων και σε προβλήματα λειτουργίας, αλλά αναφέρονται ιδιαίτερα και στις ικανότητες του Δασκάλου: η καλή επικοινωνία με τα παιδιά, η διδακτική του επάρκεια είναι ζητήματα στα οποία εστιάζουν κι εδώ το ενδιαφέρον τους. Εστιάζουν με σαφή τρόπο το ενδιαφέρον τους σε κεντρικά και ουσιώδη ζητήματα υποδομής και λειτουργίας του ίδιου του σχολείου. Ταυτόχρονα, αναφέρονται και στο ρόλο του δασκάλου, ο οποίος, για τους γονείς αυτούς, είναι η πεμπτούσια του σχολείου και από τον οποίο προσδοκούν πάρα πολλά.

Αντίθετα, οι γονείς της κατώτερης κατηγορίας ούτε καν συζητούν για θέματα που αφορούν το πώς είναι το προαύλιο, εάν έχει αρκετά δέντρα, εάν υπάρχει γυμναστήριο ή αίθουσα εκδηλώσεων. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν τα παιδιά τους είναι πιο απλά, αλλά συνάμα και πιο δύσκολα. Πρέπει να λυθούν αυτά τα ζητήματα πριν ενδιαφερθούν για τα άλλα. Δείχνουν να είναι ικανοποιημένοι. Είναι ολιγαρκείς, δεν έχουν ιδιαίτερες απαιτήσεις, αφού έχουν μάθει «να απλώνουν τα πόδια τους μέχρι εκεί που φτάνει το πάπλωμά τους» (Μυλωνάς 1998). Ίσως πάλι λόγω και των δύσκολων αντικειμενικών συνθηκών ύπαρξής τους, δεν ασχολούνται με τόσο «λεπτά» ζητήματα. Σύμφωνα με το Μάνεση (2004), όταν οι γονείς αυτοί αναφέρονται στο σχολείο, χρησιμοποιούν πάντοτε θετικές εκ-

N. Μάνεσης

φράσεις όπως: *αισθάνομαι τυχερή, έχουμε τους καλύτερους δασκάλους*, κ.ά.. ελάχιστα αναφέρονται σε τυχόν προβλήματα που έχει το σχολείο και μάλιστα σχεδόν καθόλου σε ζητήματα που σχετίζονται με το έργο και την προσωπικότητα του δασκάλου των παιδιών τους, επιβεβαιώνοντας τα ευρήματα άλλων ερευνών (Lareau, 1987; Crozier, 1997). Δε θίγουν γενικότερα ζητήματα που αφορούν στη συνεργασία του σχολείου με την οικογένεια και την κοινωνικοποίηση των παιδιών (συναντήσεις, εκδρομές, κλπ). Επισημαίνουν όμως διακρίσεις τις οποίες βιώνουν επώδυνα, αλλά και επιμέρους εξωτερικά προβλήματα συμπεριφοράς που δεν αφορούν άμεσα τη λειτουργία του θεσμού.

Στις συνεντεύξεις τους οι γονείς της κατώτερης κοινωνικής κατηγορίας δεν αναφέρουν κάποιο σοβαρό πρόβλημα του σχολείου στο οποίο φοιτούν τα παιδιά τους. Περιορίζονται στο να αναφέρουν ζητήματα μικρά και καθημερινά τα οποία αφορούν κυρίως στην καθαριότητα, ελλείψεις στην αυλή του σχολείου, προβλήματα που σχετίζονται περισσότερο με το δικό τους παιδί. Δεν φαίνεται να έχουν να παρατηρήσουν τίποτα σχετικά με την επάρκεια του δασκάλου. Η εικόνα που έχουν για το δάσκαλο είναι θετική με μια δυναμική που μειώνει ή και αρνείται ακόμα και τα δεδομένα αρνητικά του.

Από τις απαντήσεις των γονέων της μεσαίας κατηγορίας προκύπτει ότι κι αυτοί έχουν υψηλές απαιτήσεις από το σχολείο. Εκφράζουν τη δυσαρέσκειά τους κυρίως για όσα αφορούν την οργάνωση του σχολείου και τις ελλείψεις σε υποδομές. Ακολουθούν τη «λογική» των γονέων των ευνοημένων κοινωνικών κατηγοριών. Παρακολουθούν τη δουλειά του σχολείου καθημερινά και έχουν άποψη για όσα συμβαίνουν εκεί. Δεν αφήνουν βέβαια έξω από τη σφαίρα των παραπόνων που διατυπώνουν και τα ζητήματα σχετικά με τη λειτουργία του σχολείου (ανάθεση εργασιών στο σπίτι, ικανότητα εκπαιδευτικών κλπ). Τα ζητήματα που θέτουν ομοιάζουν προς αυτά των γονέων των ευνοημένων κοινωνικών κατηγοριών, όμως το εύρος που αγγίζουν είναι σαφώς πιο περιορισμένο.

Αντί επιλόγου

Θελήσαμε να διερευνήσουμε τις αναπαραστάσεις των γονέων για το ποιες θεωρούν πως είναι οι ελλείψεις του σχολείου στο οποίο φοιτούν τα παιδιά τους, κι εάν αυτές διαφοροποιούνται ανάλογα με την κοινωνική κατηγορία στην οποία ανήκουν οι γονείς.

Γνωρίζουμε, ότι ο ρόλος των γονέων είναι σημαντικός στην εκπαιδευτική διαδικασία. Οι γονείς έχουν συμβολή στην καλή επίδοση και συμπεριφορά των παιδιών τους. Αφιερώνουν μεγάλο μέρος του ελεύθερου χρόνου τους προσπαθώντας να ανταποκριθούν στα αιτήματα του σχολείου. Παρακολουθούν την ποιότητα της δουλειάς του δασκάλου κι έχουν κι αυτοί απαιτήσεις.

Από τα ευρήματα της έρευνάς μας προκύπτει με σαφή και κατηγορηματικό τρόπο ότι οι αναπαραστάσεις και προσδοκίες των γονέων για τις ελλείψεις του σχολείου που φοιτούν τα παιδιά τους είναι κοινωνικά διαφοροποιημένες ανάλογα με το κεφάλαιο της οικογένειας. Υπάρχει διαφοροποίηση στις προσδοκίες των γονέων των διαφορετικών κατηγοριών για το τι χρειάζεται να βελτιωθεί επιπλέον στο σχολείο όπου φοιτούν τα παιδιά τους.

Έχει ενδιαφέρον να στραφεί η έρευνα ακόμα περισσότερο σε ζητήματα που αφορούν τις καθημερινές πρακτικές των γονέων ώστε να μπορέσουμε να εξάγουμε ασφαλή συμπεράσματα για τον τρόπο που η οικογένεια αντιλαμβάνεται το ρόλο της στην εκπαιδευτική διαδικασία και συμβάλλει στην πρόοδο του μαθητή.

Βιβλιογραφία

- Baker, D. & Stevenson, P. (1986). Mothers' strategies for children's school achievement: managing the transition to high school. *Sociology of Education*, 59: 156-166.
- Becker, H.J. & Epstein, J. L. (1982). Parent involvement. A survey of teacher practices. *Elementary School Journal*, 83(2): 85-102.
- Βιτσιλάκη, Χ. (1994, Δεκέμβριος). Οικογένεια και σχολείο: διαστάσεις κοινωνικοποίησης σε συνθήκες κοινωνικού αποκλεισμού. Εισήγηση στο Πανελλήνιο Συνέδριο *Οικογένεια και οικογενειακή πολιτική σ' ένα μεταβαλλόμενο κόσμο*. Αθήνα.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: a social critique of the judgment of taste*. Cambridge: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1977). Cultural reproduction and social reproduction: a model. In Karabel, J. & Halsey, A. H. (Eds). *Power and ideology in education*: 485-511. New York: Oxford University Press.
- Chavkin N. (Ed). (1993). *Families and schools in a pluralistic society*. Albany, New York: State University of New York Press.

N. Μάνεσης

- Conway, S. (1997). The reproduction of exclusion and disadvantage: symbolic violence and social class inequalities in parental choice of secondary education. *Sociological Research Online*, 2(4): <http://www.socresonline.org.uk>.
- Crozier, G. (1999). Is it a case of «we know when we're not wanted»? The parents' perspective on parental-teacher roles and relationships. *Educational Research*, 41(3): 315-328.
- Crozier, G. (1997). Empowering the powerful: a discussion of the interrelation of government policies and consumerism with social class factors and the impact of this upon parent interventions in their children's schooling. *British Journal of Sociology of Education*, 18(2): 187-200.
- David, M. (1993). *Parents, Gender and Education Reform*. Oxford: Polity Press.
- Davies, D. (1993). Benefits and Barriers to Parent Involvement: From Portugal to Boston to Liverpool. Στο Chavkin N. (Ed). *Families and schools in a pluralistic society*: 205-216. Albany, NY: State University of NY Press.
- Γεωργίου, Στ. (1993). Ο ρόλος της οικογένειας στη σχολική επίδοση. *Παιδαγωγική Επιθεώρηση*, 19: 347- 368.
- Γώγου – Κρητικού, Λ. (1994). *Κοινωνικές αλληλεπιδράσεις – κοινωνικές αναπαραστάσεις*. Αθήνα: Πορεία.
- Δασκαλάκη, Ν., Δρόσος, Β., Κυρίδης Α. (2002). Συνεργασία σχολείου και οικογένειας: θεωρητικές προσεγγίσεις, ερευνητικά δεδομένα και προτάσεις. Στο Καψάλης, Γ. & Κατσίκης Α. (επιμ.) (2002). *Σχολική Γνώση και Διδασκαλία στην Εποχή της Πληροφορίας*. Α' τόμος: 205-215. Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης.
- Δοδοντσάκης, Γ. (1999). *Γονείς και σχολείο. Συνεργασία γονέων και εκπαιδευτικών Θεωρητική ανάλυση και εμπειρική διερεύνηση*. Θεσσαλονίκη: Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή
- Eccles, J. & Harold, R. (1996). Family involvement in children's and adolescents' schooling. Στο Booth, A. & Dunn, J. F. (Eds). *Family School links: how do they affect educational outcomes?* : 3-34. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Epstein, J. (1996). Perspectives and previews on research and policy for school, family and community partnerships. Στο Booth, A. & Dunn, J. (Eds). *Family School links: how do they affect educational outcomes?* : 209-246. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Epstein J. (1995). School / Family / Community partnerships: caring for the children we share. *Phi Delta Kappan*, 76: 701-712.
- Epstein J. (1991). Effects on student achievement of teachers' practices of parent involvement. *Advances in Reading/Language Research*, 5: 261-276.

- Epstein, J. & Dauber, S. (1991). School programs and teacher practices of parent involvement in inner city elementary and middle schools. *The Elementary School Journal*, 91(3), 289-305.
- Georgiou, S. (1999). Parental attributions as predictors of involvement and influences on child achievement. *British Journal of Educational Psychology*, 69(3): 409-429.
- Georgiou, St. (1996). Parental Involvement in Cyprus, *International Journal of Educational Research*, 25(1): 33-43.
- Jodelet, D. (Ed). (1989). *Les representations sociales*. Paris: PUF.
- Καμαριανός, Ι. (2002). Γονεϊκές πρακτικές και εκπαιδευτικές στρατηγικές. *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, 33: 81-109.
- Katsillis, J. & Rubinson, R. (1990). Cultural capital, student achievement and educational reproduction: the case of Greece. *American Sociological Review*, 55(2): 270-279.
- Κουφάκη – Πρέπη, Ε. (1997). Οικογένεια, παιδί και εκπαιδευτικές αξίες. *Σύγχρονη Εκπαίδευση*, 96-97: 119-129.
- Lareau A. & Shumar, W. (1996). The problem of individualism in family – school policies. *Sociology of Education* [Special issue on Sociology and Educational Policy]: 24-39.
- Lareau, A. (1996). Assessing Parent Involvement in schooling: a critical analysis Στο Booth, A. & Dunn, J. (Eds). *Family School links: how do they affect educational outcomes?* : 57-64. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Lareau, A. (2002). Invisible inequality: social class and childrearing in black families and white families. *American Sociological Review*, 67: 746-776.
- Lareau A. (1989) *Home advantage: Social class and parental intervention in elementary education*. Philadelphia. Falmer Press.
- Lareau A. (1987). Social Class differences in Family – School relationships: the importance of Cultural Capital. *Sociology of Education*, 60: 73-85.
- Μάνεσης Ν., (2004). *Κοινωνικές διαφοροποιήσεις στην επικοινωνία γονέων και δασκάλων*. Διδακτορική Διατριβή, ΠΤΔΕ Πανεπιστημίου Πατρών.
- Ματσαγγούρας, Η. & Βέρδης, Α. (2003). Γονείς, Εταίροι στην Εκπαίδευση: Απόψεις Ελλήνων Γονέων υπό τη Σύγχρονη Προβληματική. *Επιστημονικό Βήμα*, 2: 5-23. Αθήνα: Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδος.
- Μυλωνάς, Θ. (1999). Παιδευτικές στρατηγικές και πρακτικές οικογενειών διαφορετικών κοινωνικών οικογενειών. Στο Κωνσταντίνου, Χ. Πλειός, Γ. (Επιμ.) *Σχολική Αποτυχία και κοινωνικός αποκλεισμός*: 427-447. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μυλωνάς, Θ. (1998). *Κοινωνιολογία της ελληνικής εκπαίδευσης*. Συμβολές, Αθήνα. Gutenberg.

N. Μάνεσης

- Moscovici, S. (1989). *Les representations sociales*. Paris: PUF.
- Ντυρκέμ Εμίλ (1998) (μτφ Ανθογαλίδου, Θ.) Συλλογικές αναπαραστάσεις και αντιληπτικές κατηγορίες. Online στο <http://web.auth.gr/virtualschool/1.1/TheoryResearch/Durkheim>
- Ο' Connor, S. (2001). Voices of parents and teachers in a poor white urban school. *Journal of Education for Students Placed at risk*, 6(3): 175-198
- Ritter, Ph., Mont – Reynaud, R., Dornbusch, S. (1993). Minority Parents and their youth: concern, encouragement, and support for school achievement. Στο Chavkin, N. (Ed). *Families and schools in a pluralistic society*: 107-119. Albany, New York: State University of New York Press.
- Sanders, M. & Epstein, J. (1998). School – family – community partnerships and educational change: international perspectives. Στο Hargreaves, A. et al. (Ed) *International handbook of educational change*: 482-502. Great Britain. Kluwer Academic Publishers.
- Τομαρά – Σιδέρη, Μ. (1999). Εκπαιδευτική πορεία και κοινωνική καταγωγή. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 98-99:183-198.
- Φρειδερίκου, Α. & Φολερού – Τσερούλη, Φ. (1991). *Οι δάσκαλοι του δημοτικού σχολείου*. Αθήνα: Ύψιλον.
- Vincent, C. (1996). *Parents and Teachers: power and participation*. London: The Falmer Press.
- Weininger, E. & Lareau, A. (2003). Translating Bourdieu into American Context: The Question of Social Class and Family – School Relations. *Poetics*, 31 (5-6): 375-402.